

DIGITALE SOEVEREINITEIT

Deze reflectie op digitale soevereiniteit onderzoekt de strategische positie van Nederland in de digitale race. Het betoogt dat het streven naar soevereiniteit geen defensieve actie is, maar een cruciale herijking van nationale ambities, die direct de economische slagkracht, politieke onafhankelijkheid en maatschappelijke veiligheid beïnvloedt. Voor dit stuk hebben experts en de belangrijke spelers uit Nederland geïnterviewd.

INLEIDING

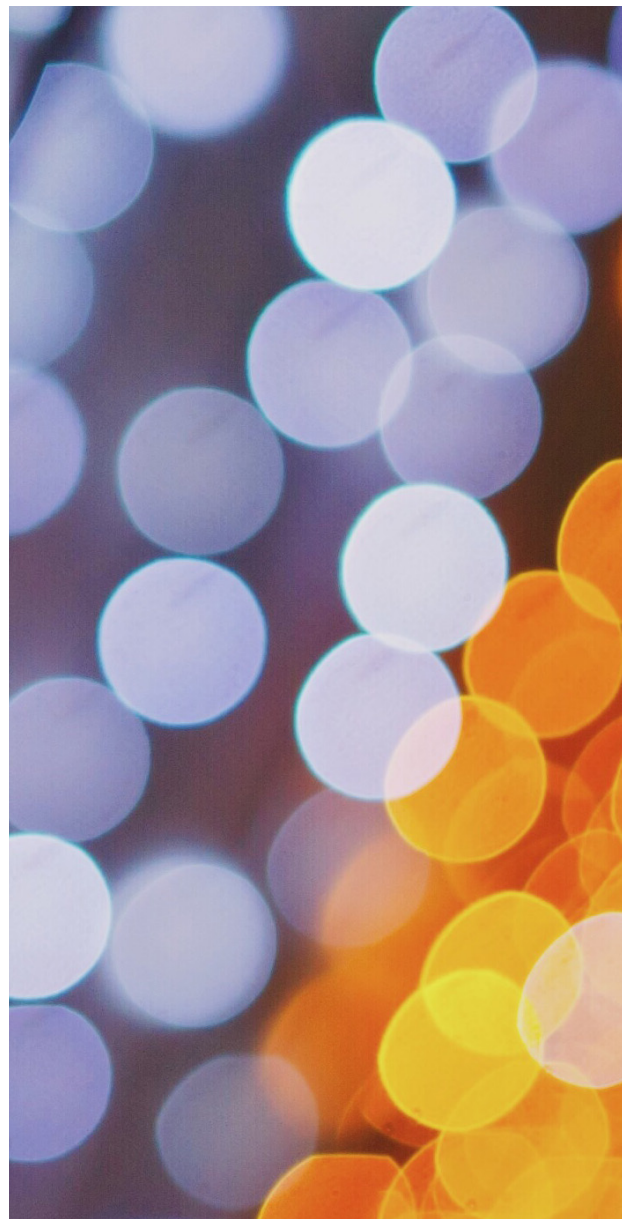
Digitale technologie vormt de geopolitieke brandstof van de eenentwintigste eeuw. De controle over cloud infrastructuur, data en kunstmatige intelligentie wordt steeds bepalender voor economische slagkracht, politieke onafhankelijkheid en maatschappelijke veiligheid. Hoewel Nederland beschikt over een sterke digitale infrastructuur en hoogwaardige kennisbasis, dreigt ons land de regie te verliezen over cruciale digitale processen. Dit is niet het gevolg van technologische achterstand, maar van beleidsmatige stilstand. De vraag is dan ook niet óf we iets moeten doen, maar hoe snel we bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen om onze soevereiniteit te waarborgen.

1. DE DIGITALE RACE

Binnen Europa groeit het besef dat digitale autonomie een strategische noodzaak is. Tegelijkertijd ontstaat er een merkbare disbalans tussen de positie van Europeseaanbieders die handelen vanuit publieke waarden, en het internationale speelveld waarin economische schaal, investeringskracht en geopolitieke belangen een grote rol spelen. In dat krachtenveld wordt het voor nationale en Europese partijen steeds lastiger om structureel positie te houden. Nederland vormt daarop geen uitzondering: ondanks een sterke digitale infrastructuur en hoogwaardige kennisbasis, dreigt ons land de regie te verliezen over cruciale digitale processen.

Die dreiging is niet het gevolg van technologische achterstand, maar van beleidsmatige stilstand. Terwijl landen als Duitsland en Frankrijk strategische industriepolitiek koppelen aan digitale onafhankelijkheid, blijft Nederland vasthouden aan een marktbenadering die onvoldoende rekening houdt met structurele machtsverschuivingen. Digitale technologie wordt vaak nog beschouwd als neutrale ondersteuning, in plaats van als kritieke infrastructuur. Daardoor ontbreekt het aan richting, aan consistentie, en aan het vertrouwen in eigen kunnen dat nodig is om zelfstandige keuzes te maken.

De roep om digitale soevereiniteit is dan ook geen achterhoedegevecht, maar een noodzakelijke herijking van nationale ambities. Niet om ons af te sluiten van de wereld, maar om actief te kiezen voor technologieën en infrastructuren die aansluiten bij Europese waarden van openheid, transparantie en rechtsstatelijkheid. Nederland beschikt over de capaciteiten, infrastructuur en kennis om hierin een voortrekkersrol te vervullen - mits er sprake is van regie. De vraag is niet óf we iets moeten doen, maar hoe snel we bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen.

2. WAARSCHUWINGEN EN SIGNALLEN

De signalen van urgentie klinken breed door in het ecosysteem van technologie, beleid, investeerders en kennisinstellingen. Vanuit de sector klinkt de roep om erkenning van digitale infrastructuur als vitale infrastructuur, met daaraan gekoppeld duidelijke kaders, investeringszekerheid en langetermijnstrategie. De onzichtbaarheid van deze infrastructuur leidt tot structurele onderschatting in het beleid. Terwijl wegen, spoorlijnen en havens vanzelfsprekend worden gezien als economische randvoorwaarden, blijven datacenters, glasvezelnetwerken, internetknooppunten en clouddiensten buiten beeld. Dit leidt tot trage vergunningstrajecten, onvoorspelbare beleidswijzigingen en beperkte ruimte voor innovatie.

Sjoerd Derkx, directeur van Systemec, wijst op de moeizame aansluiting tussen financiering en digitale realiteit: “een bank is geïnteresseerd in assets, wij denken in diensten. En nog steeds moeten we uitleggen wat digitale infrastructuur is. Iedereen begrijpt railterminals en snelwegen - maar onze backbone is letterlijk onzichtbaar.” dit raakt aan een fundamenteel probleem: het Nederlandse systeem is niet ontworpen op het erkennen van digitale infrastructuur als publiek belang. Daardoor wordt innovatie geremd, financiering bemoeilijkt en ontstaat er onvoldoende ruimte voor ondernemerschap.

Ook de veiligheidsdimensie wordt scherp geschetst. Liesbeth Holterman van Cyberveilig Nederland noemt het gebrek aan Europese controle over cryptografie, netwerksegmentatie en

post-quantum beveiliging ronduit zorgelijk. “Zonder regie op strategische technologieën dreigt een herhaling van de fouten rondom cloud: te laat, te afhankelijk, te weinig soeverein. We hebben nu een moment om het anders te doen.” Haar pleidooi voor een overheid als launching customer raakt aan een breder punt: alleen als de overheid bereid is zelf soevereine technologieën af te nemen en toe te passen, kunnen deze zich bewijzen en opschalen.

De observatie van Matthieu van Amerongen, directeur van Nebul, is ontluisterend in zijn eenvoud: “we weten nu al wat we over tien jaar betreuren. Startups krijgen nu credits om bij Amerikaanse hyperscalers in te kopen - daarmee subsidiëren we onze eigen afhankelijkheid.” Zijn oproep is praktisch, maar diepgaand: wie digitale autonomie serieus neemt, moet marktvoorwaarden creëren waarin Europese aanbieders bestaansrecht hebben. Zonder die voorwaarden blijven nationale partijen structureel in het nadeel.

Deze waarschuwingen zijn geen incidenten, maar patronen. Het huidige beleid is reactief, gefragmenteerd en onvoldoende afgestemd op de dynamiek van technologische ontwikkelingen. Er is dringend behoefte aan richting, consistentie en een gezamenlijk handelingsperspectief. In een open economie als de Nederlandse is het een vereiste om een brede diversiteit aan spelers te zien uit de gehele wereld. Echter vanuit het principe meer digitale soevereiniteit na te streven, kunnen investeringen in eigen industrie ook niet achterblijven.

3.

INTERNATIONALE VERGELIJKING

WAT WE KUNNEN LEREN

De ervaring van andere landen toont aan dat nationale regie op digitale infrastructuur en sleuteltechnologie loont. In Singapore, Zuid-Korea en de Verenigde Staten worden AI, cloud infrastructuur en data gedreven economieën niet als technologische keuzes beschouwd, maar als strategisch beleidsterrein. Deze landen kenmerken zich door doelgerichte investeringen, centrale coördinatie en een sterk publiek-privaat ecosysteem. Ze handelen vanuit het besef dat wie controle heeft over de digitale middelen, ook grip houdt op maatschappelijke ontwikkeling en economische zelfstandigheid.

Ook binnen Europa ontstaan parallellen. Frankrijk koppelt nationale AI-strategieën aan cloud autonomie. Duitsland maakt werk van industriële datasoevereiniteit met initiatieven als Gaia-X en federatieve dataruimtes. Deze voorbeelden laten zien dat het mogelijk is om schaal, innovatie en autonomie te combineren, mits het beleid consistent is en sectoren in de uitvoering worden ondersteund. Het Duitse federale systeem blijkt daarbij verrassend effectief: door langetermijnvisie te koppelen aan regionale uitvoering, ontstaat strategisch pragmatisme.

Wat deze landen bindt, is het vermogen om digitale technologie te koppelen aan publieke waarden, nationale belangen en economische ontwikkeling. Ze erkennen dat digitale autonomie geen abstract ideaal is, maar een noodzakelijke voorwaarde voor welvaart en veiligheid. Nederland kan daarvan leren - niet door te kopiëren, maar door te vertalen naar de eigen context. Cruciaal daarbij is het opbouwen van een digitaal ecosysteem dat aansluit bij Europese normen van transparantie, rechtszekerheid en ethische verantwoording.

Een historisch perspectief werpt daarbij een verhelderend licht. Wanneer we kijken naar eerdere momenten waarop soevereiniteit onder druk stond - in energie, landbouw, defensie of monetair beleid - zien we patronen die ons kunnen

waarschuwen én inspireren. Het verlies van soevereiniteit is zelden een plotselinge gebeurtenis. Het is meestal een geleidelijk proces van afnemende controle, toenemende afhankelijkheid en het uitblijven van ingrijpen, tot het kantelpunt zich onverwacht aandient.

Neem de oliecrisis van de jaren zeventig. Europese landen hadden decennialang hun energievoorziening uitbesteed aan externe leveranciers, onder de aanname van permanente beschikbaarheid en lage prijzen. Toen de OPEC-landen de kraan dichtdraaiden, bleek hoe kwetsbaar deze afhankelijkheid was. Pas daarna ontstonden investeringen in strategische voorraden, diversificatie van bronnen en een Europese energiepolitiek. Het herstel van grip kwam pas nadat het verlies pijnlijk zichtbaar was geworden.

Vergelijkbare dynamieken speelden zich af in de landbouw tijdens de naoorlogse jaren, waarin Europese voedselsoevereiniteit bewust werd opgebouwd via beleid, subsidie en innovatie. Of neem de rol van de dollar als mondiale reservemunt: ook daar zien we hoe landen die te afhankelijk worden van externe geldstromen hun beleidsvrijheid verliezen - tenzij zij structureel investeren in eigen capaciteit en strategische buffers.

Wat deze voorbeelden gemeen hebben, is dat soevereiniteit hersteld of behouden werd dankzij gerichte overheidsinterventie, langetermijnstrategie en het vermogen om lessen uit eerdere kwetsbaarheden te trekken. Digitale soevereiniteit vraagt eenzelfde houding: geen incidentbestrijding, maar structureel beleid. Geen reactieve defensie, maar strategische opbouw van digitale autonomie.

De geschiedenis leert dat soevereiniteit altijd een keuze is. Niet kiezen is ook een keuze - en vaak de verkeerde.

4.

HET MOMENTUM VOOR NEDERLAND

Dat Nederland op een kruispunt staat, daarover is binnen het digitale ecosysteem brede consensus. Het besef groeit dat de komende vijf jaar doorslaggevend zijn voor de digitale positie van het land. De huidige versnippering, het gebrek aan regie en de traagheid van besluitvorming vormen een bedreiging voor investeringen, innovatie en strategische onafhankelijkheid. Tegelijkertijd is er momentum: Europa zoekt leiderschap, en Nederland heeft het potentieel om dat te leveren.

Lokke Moerel, internationaal expert op het gebied van nieuwe technologieën, benadrukt het strategische karakter van AI: "door vergrijzing zullen we met minder mensen meer moeten doen. Dat betekent dat AI fundamenteel wordt. Als we daarin geen eigen infrastructuur ontwikkelen - van taalmodellen tot dataruimtes - sturen we elke euro naar Amerika. En raken we het zicht kwijt op wat we gebruiken, en wat er met onze data gebeurt."

Ook Jan Hoogenboom, directeur van NL-ix, ziet een patroon van verwaarloosde afhankelijkheden. "Je digitale bestemming uitbesteden aan niet-Europese partijen, zonder waarborgen, is in 2025 geen optie meer. We hebben een collectieve plicht tot weerbaarheid." Voor hem gaat digitale soevereiniteit niet alleen over technologie, maar ook over governance. Net zoals wegen of spoorlijnen niet door individuele gebruikers worden aangelegd, moet digitale infrastructuur planmatig en publiek verankerd zijn.

Nederland beschikt over unieke troeven: een krachtige digitale infrastructuur, hoogwaardige kennisinstellingen, en sterke spelers op het gebied van connectiviteit, cloud en datacenters. Wat ontbreekt is strategische coördinatie. En leiderschap dat in staat is om voorbij de reflex van marktneutraliteit te kijken. Zoals Stijn Grove, directeur van de brancheorganisatie voor datacenters DDA, het formuleert: "We moeten beseffen dat digitale infrastructuur de ruggengraat van onze samenleving is, die onze toekomstige verdienmodellen en onafhankelijkheid bepaalt. Het huidige gebrek aan integrale visie en versnipperd beleid belemmert de uitvoering. Cloud- en AI-ontwikkelingen zijn direct afhankelijk van datacenters, en die vragen om een proactieve aanpak op het beschikbaar maken van energie, ruimte en vergunningen. We staan nu stil, terwijl de wereld om ons heen met 100 km per uur langs ons raast."

De urgentie van dit moment vereist dat we de stap zetten van analyse naar actie. Nederlands vermogen tot innovatie is gebaat bij een sterke eigen digitale industrie en digitale infra sector. De voorwaarden zijn aanwezig - het ontbreekt slechts aan besluitvaardigheid. Nederland hoeft het wiel niet opnieuw uit te vinden, maar moet bereid zijn het stuur te pakken.

5. DE STAPPEN DIE NODIG ZIJN

Wat opvalt in de veelheid aan bijdragen is niet alleen de urgentie van de boodschap, maar ook de convergentie in oplossingen. Regie, voorspelbaarheid en structurele samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen keren steeds terug als noodzakelijke voorwaarden. Digitale infrastructuur moet als vitale infrastructuur erkend worden. Daarbij horen planmatige ruimtelijke ordening, gegarandeerde toegang tot energie, en een juridisch kader dat strategische autonomie beschermt zonder de openheid van het Nederlandse model te verliezen.

Het huidige besluitvormingsproces is versnipperd, traag en ondoorzichtig. Beleidswijzigingen volgen elkaar te snel op, terwijl de horizon voor investeringen juist lang is. Zonder duidelijke langetermijnkaders blijven investeringen uit, of verschuiven naar landen met stabiel beleid. De oproep is dan ook helder: schep randvoorwaarden die investeren in digitale infrastructuur aantrekkelijk maken, voorspelbaar houden en verbinden aan maatschappelijke doelen zoals duurzaamheid, veiligheid en innovatie.

Ook op het vlak van technologieontwikkeling is consistentie nodig. Of het nu gaat om AI, post-quantum encryptie of edge computing - investeringen moeten niet versnipperd of

projectmatig zijn, maar gestoeld op langjarige strategieën. De overheid dient op te treden als launching customer om nationale oplossingen een kans te geven zich te bewijzen. En aanbestedingsregels moeten worden aangepast zodat ze niet onbedoeld de afhankelijkheid van buitenlandse aanbieders verder vergroten. Cruciaal daarbij is ook de rol van onderwijs en kennisinstellingen. Zonder structurele investeringen in talentontwikkeling, datasoevereiniteit en onderzoek kunnen we geen autonome keuzes maken.

Ruud Alaerts, directeur van de Dutch Cloud Community, zegt hierover: "Als Nederland haar economische autonomie wil behouden, moeten we zorgen dat onze digitale infrastructuur in eigen handen blijft, of in ieder geval onder Europese governance. Dat betekent investeren in mensen, technologie en beleid. Niet vanuit angst, maar vanuit vertrouwen in onze eigen kracht."

6. CONCLUSIE BOVEN DE PARTIJEN

De uitdaging van digitale soevereiniteit overstijgt sectorale belangen. Het raakt aan de continuïteit van publieke dienstverlening, economische zelfstandigheid, militaire capaciteit en democratische waarden. Wie vandaag investeert in digitale autonomie, bouwt aan de fundamenteën van een weerbare, innovatieve en rechtvaardige samenleving. Maar dat vraagt keuzes - en de politieke moed om regie te nemen over infrastructuur die voorheen onzichtbaar bleef.

Digitale autonomie is geen doel op zich, maar een voorwaarde voor het kunnen vormgeven van de innovatieve en toekomstbestendige samenleving en economie die we willen. Die keuze kunnen we niet blijven uitstellen. Zoals Lokke Moerel het treffend formuleerde: de vraag is niet óf we kiezen voor digitale autonomie, maar of we het op tijd doen. In het licht van de geopolitieke realiteit is dat de enige vraag die er werkelijk toe doet.

Nederland heeft de capaciteiten, netwerken en instellingen om hierin een leidende rol te spelen. De vraag is niet of we klaar zijn - de vraag is of we het aandurven om te handelen. Digitaal leiderschap begint met bestuurlijke moed. En dat begint vandaag.

Om die rol waar te maken, moeten we als land investeren in lange termijnvisie, in publieke regie en in slimme samenwerkingen tussen overheid, markt en kennisinstellingen. De fundamenteën liggen er, de expertise is aanwezig. Wat rest, is de keuze om niet langer de wereld te ondergaan, maar om haar mede vorm te geven. Digitale soevereiniteit is geen luxe of wensdenken - het is een noodzakelijke voorwaarde om onze waarden, welvaart en democratische instituties in de digitale eeuw te verankeren.

